

РОЗДІЛ 3

Наукові повідомлення

Перспективи розвитку малого бізнесу в Україні в умовах Четвертої промислової революції з урахуванням досвіду ЄС

Ю. В. ЧОРТОКⁱ, Т. В. ПІМОНЕНКОⁱⁱ, Я. О. УСⁱⁱⁱ

Поступовий перехід до Четвертої промислової революції приводить до виникнення нових форм ведення бізнесу. У статті розглянуто особливості Четвертої промислової революції як рушійної сили розвитку світової економіки та економіки України. На основі оцінювання основних тенденцій розвитку світової економічної системи запропоновано можливі напрямки розвитку бізнесу для українських підприємців. Адже саме вони найбільш ефективно адаптуються до умов, що змінюються, маючи можливість маневрувати на ринку. Аналіз особливостей ведення малого бізнесу дозволив виділити переваги організації ведення бізнесу в Європі, недоліки України. Так, за результатами опитування можна стверджувати про формування позитивних тенденцій у галузі розвитку бізнесу в Україні, зокрема формування інфраструктури підтримки і розвитку, спрощення процедури його реєстрації, поліпшення відносин з органами контролю тощо.

Ключові слова: бізнес, інтернет, підприємництво, революція, розвиток.

УДК: 330.341.1:334.722:004.738.5477

JEL коди: O30, L26, N14, N84

Вступ. Сучасний стрімкий розвиток технологій обумовлює виникнення нових промислових революцій, що, у свою чергу, приводить до появи нових форм ведення бізнесу, які швидко реагують та своєчасно адаптуються до нових сучасних умов функціонування.

Так, Перша промислова революція розпочалася у Великобританії в кінці 18-го століття – з моменту механізації текстильного виробництва. Друга промислова революція відбулася на початку 20-го століття, коли Генрі Форд освоїв використання рухомого конвеєра, і в цей спосіб започаткував еру масового виробництва. Перші дві промислові революції зробили людей багатшими і переселили їх у міста. Третя революція зробила виробництво цифровим, вуглецеві волокна замінюють сталь та алюміній тощо [7].

ⁱ Чортюк Юлія Володимирівна, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки та бізнес-адміністрування Сумського державного університету;

ⁱⁱ Пімоне́нко Тетяна Володимирівна, кандидат економічних наук, старший викладач кафедри економіки та бізнес-адміністрування Сумського державного університету;

ⁱⁱⁱ Ус Яна Олександрівна, студент Навчально-наукового інституту фінансів, економіки та менеджменту імені Олега Балацького Сумського державного університету.

© Ю. В. Чортюк, Т. В. Пімоне́нко, Я. О. Ус, 2016.

Про початок Четвертої індустріальної революції оголосили на Світовому економічному форумі 2016 у Давосі. Нижче перелічені 10 тенденцій, що, на думку фахівців «Dassault Systemes», змінюють сучасне суспільство і зумовлюють Четверту промислову революцію:

1. Розвиток технологій управління клієнтським досвідом.
2. Перехід від масового виробництва однакових виробів до «масової кастомізації» – масове виробництво індивідуальних замовлень (masscustomization).
3. Глобалізацію замінює «глокалізація», тобто термін «Думай глобально – дій локально».
4. Розвиток технологій The Internet of Things (IoT) – інтернет речей або навіть інтернет усього.
5. Можливості дистанційного управління всім, зокрема виробництвом.
6. 3D друк
7. Смарт-об'єкти, смарт-прилади, смарт-сенсори.
8. Виробництво повертається «додому», тобто розвиток автоматизації роботизації нівелює переваги дешевої трудових ресурсів.
9. Дотримання глобальних стандартів стає необхідністю і вимагається навіть локальними ринками [4].

Постановка проблеми. Світ змінюється швидко і бути в тренді прогресу дуже важливо. А тому економіці України необхідно пристосовуватися до нових світових тенденцій бізнесу. До умов, що змінюються, найбільш ефективно адаптується малий бізнес, маючи можливість маневрувати на ринку. Малі підприємства досить оперативно займають ніші, нецікаві великим підприємствам, що значною мірою допомагає європейським країнам долати стагнаційні явища в економічній сфері.

Проблеми та перспективи розвитку підприємництва в Україні досліджували такі вітчизняні науковці як О. В. Поліщук [1, 5], В. В. Цимбал [6], В. В. Білик [1, 2], Ю. О. Ольвінська [1] та ін.

Дослідженню передумов Четвертої промислової революції, що забезпечуватимуть самоорганізацію систем та їх комунікацію, присвячені праці Л. Г. Мельника, в яких він аналізує зміст ключових комунікацій у межах «інтернету речей» як базового ядра Четвертої промислової революції [3].

Необхідність розвитку саме малого бізнесу обумовлюється ще й тим, що за прогнозами експертів четверта промислова революція негативно вплине на зайнятість населення, а саме: передбачається, що до 2020 року нові технології виробництва і повсюдна роботизація призведуть до звільнення з роботи 5,1 мільйона осіб. У цих умовах зайнятість населення у малому бізнесі вирішує важливу соціальну проблему – проблему безробіття в країні.

Метою дослідження є виявлення, аналіз та характеристика основних тенденцій розвитку підприємництва в Україні в умовах Четвертої промислової революції.

Результати дослідження. У своїй статті для Foreign Affairs Клаус Шваб виділяє чотири основних ефекти (рис. 1), які отримає бізнес-середовище внаслідок Четвертої промислової революції: зростання очікувань замовника; поліпшення якості продуктів; спільні інновації; нові форми організації [8].

При цьому перевага буде у компаній, які володіють унікальною платформою, що об'єднує безліч людей, а не будь-яким базовим активом. Так, «Uber» не має власного парку таксі, «Facebook» сам не виробляє власного контенту, а найбільший у світі онлайн-магазин «Alibaba» не має власних товарів.

Кожна революція, зокрема промислова, відкриває нові можливості та перспективи. Соціальні революції утворюють певні соціальні ліфти. А промислові революції

виводять на передові позиції справжніх інноваторів і відкривають «вікна можливостей». Відповідно українські підприємці повинні використати ці нові можливості для якісного стрибка у світ прогресу. Але для цього треба побачити ці «вікна» і використати можливості.

Так, у результаті аналізу зарубіжного і вітчизняного досвіду можна виокремити наступні «вікна можливостей» для українських підприємців:

1. Доступ до світового ринку. У цьому аспекті вітчизняні підприємці повинні активізуватися та виходити на світовий ринок з інноваційними товарами і передовими технологіями.
2. Нові види бізнесу. Розвивати інноваційні види бізнесу, такі як аутсорсинг та краудсорсинг.
3. Єдиний інформаційний портал. Так, необхідним є створення єдиної платформи з метою обміну інформацією щодо наявних фахівців, проектів та досвіду для продажу своїх послуг світу.
4. Нові вимоги і стандарти до продукції/послуг. У своїй діяльності використовувати лише міжнародні стандарти, які стають «нашими» внутрішніми стандартами.
5. Нові форми ведення бізнесу. Об'єднуватися задля досягнення спільної мети в консорціуми тощо, не чекаючи ініціативи зверху (від держави). Найбільш ефективні об'єднання, створені бізнесом, ініційовані знизу.

Систематизація «вікон» можливостей для підприємців наведена на рис.1.

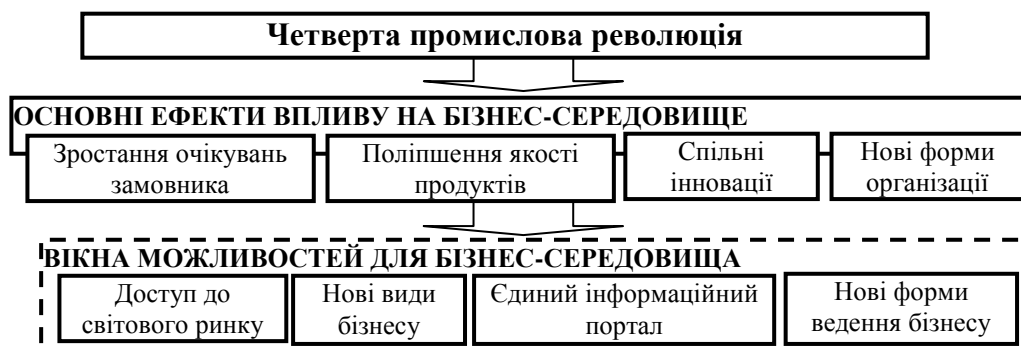

Рис. 1. Основні результати впливу Четвертої промислової революції на бізнес-середовище в Україні
Розроблено авторами на основі [8]

Окремої уваги потребують проблеми охорони навколишнього середовища і пов'язані з цим напрями й умови ведення бізнесу. У цьому аспекті одним з інструментів вирішення проблеми забруднення і забезпечення стабільного екологічного майбутнього стає циркулярна економіка, що передбачає безперервний обіг технічних і біологічних матеріалів при виробництві та збереженні цінних природних ресурсів. Крім Дедікот, старший віце-президент компанії Cisco, звертає увагу на можливість, що забезпечує технологічний прогрес для повсюдного впровадження циркулярної економіки: «Поширення інтернету речей відкриває можливості реалізації циркулярних інновацій. Зниження вартості сенсорних технологій і поширення мереж дозволяють залучити до процесу кожен компонент, що надходить у виробничий процес. Дані, що збираються

через такі підключення, дають можливість дізнатися місце походження продукту, спосіб виробництва та кількість енергії, витраченої на його виробництво. Ці дані лежать в основі циркулярної економіки. Отримана на їх основі інформація дає підприємствам, містам і цілим країнам можливість більш ефективно відновлювати, створювати і перебазувати ці ресурси» [9].

З урахуванням вищевикладеного можна зробити висновок, що розвиток саме малого бізнесу в Україні є пріоритетним напрямком розвитку економіки, який потрібно підтримувати на державному рівні, щоб «крокувати в ногу» з країнами-лідерами.

Якщо розглянути особливості ведення малого бізнесу в Європі, необхідно відзначити значну підтримку з боку національної влади. Це пов'язане з тим, що малий бізнес у розвинених країнах являє собою середній клас, який є базою для стабільного розвитку економіки.

У рамках Євросоюзу здійснюється політика підтримки малого підприємництва, що реалізує інноваційні бізнес-ідеї відповідно до результатів Четвертої промислової революції. У цьому напрямку основна мета європолітики полягає у збалансуванні сучасних умов функціонування ринку, інтересів держави і бізнесу. При цьому забезпечується підтримка оптимальних умов для підприємницької діяльності, збільшення конкурентоспроможності малого бізнесу.

Так, основні цілі регулювання і підтримки малого бізнесу в Європі є такими:

- зміцнення єдиного внутрішнього ринку ЄС;
- усунення адміністративних бар'єрів;
- уніфікація законодавчої бази, посилення взаємодії країн ЄС для більш глибокого економічного співробітництва.

Щоб максимально стимулювати мале та середнє підприємництво, в Європі були прийняті заходи для усунення адміністративних перешкод для малого бізнесу. Насамперед були внесені зміни, що стосуються податку на додану вартість, коригування умов фінансування і зміни в соціальній політиці держав.

Державне регулювання малого бізнесу в Європі здійснюється шляхом законодавства, розроблення і реалізації цільових програм фінансового, технологічного, інформаційного та кадрового сприяння розвитку малого та середнього підприємництва. Для стимулювання розвитку малого бізнесу були розроблені нові юридичні моделі (Європейська акціонерна компанія, Європейський пул економічних інтересів), які дозволяють малим підприємствам з різних країн, що вступають у ділові відносини, ефективно вирішувати проблеми розбіжностей правових систем різних держав.

Політика підтримки малого бізнесу в Європі здійснюється через діяльність держав та спеціальні програми, що реалізуються під егідою Євросоюзу. Фінансування заходів з підтримки малого бізнесу здійснюється зі Структурних фондів Євросоюзу, таких як Фонд регіонального розвитку, Соціальний фонд [2].

В Україні ж і досі не сформована інфраструктура підтримки і розвитку підприємництва. Про це свідчать результати експертного опитування Центру громадської експертизи, наведені в [5]. Зокрема, лише 43 % респондентів вважають, що органом, відповідальним за формування і реалізацію політики підтримки підприємництва в Україні, має бути Міністерство економічного розвитку і торгівлі.

За результатами опитування учасників конференції «Ефективний діалог заради розвитку: політика влади і порядок денний для бізнесу», що відбулася 23 червня 2016 року, найбільш затребуваною складовою системою підтримки підприємництва в Україні є фінансово-кредитна підтримка (78 %), а також стимулювання інновацій і підтримка експорту (по 65 % опитаних). Найбільшими перепонами для розвитку бізнесу сьогодні є корупція (65 %), обмежений доступ до фінансових ресурсів (57 %) і

надмірний податковий тиск (54 %) [1].

Зарегульованість економіки (22 %) й адміністративний тиск на підприємства (19 %), на думку експертів, є менш болючими для бізнесу. В цілому ж за даними [1] малий та середній бізнес оцінює довгострокові перспективи змін у бізнес-кліматі досить позитивно: 53 % підприємців планують активізувати свою бізнес-діяльність у наступні два роки. І це незважаючи на те, що малі й середні підприємства в Україні у середньому близько 30 тисяч гривень на рік витрачають, аби вести бізнес легально: на ліцензії, сертифікати, перевірки, дозволи тощо, і не враховуючи податкове навантаження, яке збільшиться зі зростанням мінімальної заробітної плати вдвічі у 2017 році.

Що стосується змін у регуляторному середовищі за останні роки, то загалом бізнес оцінює їх позитивно. Порівняно з 2012 роком у 2015 році підприємці частіше повідомляють про відсутність труднощів, пов'язаних з реєстрацією та відзначають кращу ситуацію з перевірками. Найбільший прогрес – це реєстрація. Тут є збіг із рейтингом Doing Business, бізнес-середовище дуже добре відчуло ці зміни. Також покращилася ситуація з інспекціями. Це результат дворічного мораторію на перевірки. Загалом покращення відзначається в цій регуляторній сфері. Виняток становить сфера будівництва та введення в експлуатацію [6].

Висновки та перспективи подальших наукових розробок. Отже, Четверта промислова революція вже настала і має вплив на всі сторони життя. Це стосується, у свою чергу, і України, і прямо, і опосередковано. Промислова автоматизація не об'єкт, а суб'єкт цього процесу. Інтернет і бездротовий зв'язок – рушійна сила цієї революції, а автоматизація – її зброя. Власне, автоматизація, під'єднана до інтернету, посилена штучним інтелектом – це і є Четверта промислова революція.

Нові досягнення світу ІТ відкривають перед малим бізнесом значні перспективи розвитку завдяки розумним сенсорам, бездротовим технологіям і тотальній інтернетизації, смартизації, хмарним технологіям і BigData.

У цих умовах доцільно розробити концепцію розвитку малого та середнього бізнесу в Україні в умовах Четвертої промислової революції, визначитися з державними органами, які будуть формувати відповідну державну політику та долати зазначені вище бар'єри, визначити перелік пріоритетних сфер бізнесу тощо.

У цілому ж потрібно лише не заважати підприємцям працювати, і вони змінять економіку України на краще.

Література

1. *Баклан, А.* МСБ незадоволений ситуацією, але налаштований оптимістично – дослідження [Електронний ресурс] / А. Баклан. – Режим доступу : <http://platforma-msb.org/msb-nezadovolenyj-sytuatsiyeyu-ale-nalashтовanyj-optimistychno-doslidzhennya/>.
2. *Малий бізнес: зарубіжний досвід* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.remzavod.biz/e9.html>
3. *Мельник, Л. Г.* Четвёртая промышленная революция: предпосылки и содержание / Л. Г. Мельник // Актуальні проблеми економіки. – 2016. – № 9. – С. 26–30.
4. *Михайлов, О. М.* Індустрія 4.0 – 4 Індустріальна Революція [Електронний ресурс] / О. М. Михайлов. – Режим доступу : <http://appau.org.ua/Industry 4-0-4 Industry revolution>.
5. *Романська, О.* Яку підтримку очікують підприємці? [Електронний ресурс] / О. Романська. – Режим доступу : <http://platforma-msb.org/yaku-pidtrymku-ochikuyut-pidpryvetmsi/>.
6. *Стрикун, Г.* Найбільші перепони для розвитку бізнесу – корупція, обмежені фінансові ресурси та податковий тиск [Електронний ресурс] / Г. Стрикун. – Режим доступу : <http://platforma-msb.org/najbilshi-perepony-dlya-rozvytku-biznesu-koruptsiya-obmezheni-finansovi-resursy-ta-podatkovyj-tysk/>.
7. *Третя промислова революція* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ipress.ua/mainmedia/tretya-promyslova-revoljutsiya-1235.html>.

8. Четвертая промышленная революция: 9 цитат из Давоса [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <https://robo-hunter.com/news/chetvertaya-promishlennaya-revolyciya-9-citat-iz-davosa>.
9. Четвёртая промышленная революция: интернет вещей, циркулярная экономика и блокчейн [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.furfur.me/furfur/changes/changes/216447-4-aya-promyshlennaya-revolyuetsiya>.

Отримано 01.11.2016 р.

**Перспективы развития малого бизнеса в Украине
в условиях Четвертой промышленной революции с учетом опыта ЕС**

**ЮЛИЯ ВЛАДИМИРОВНА ЧОРТОК^{*},
ТАТЬЯНА ВЛАДИМИРОВНА ПИМОНЕНКО^{**},
ЯНА АЛЕКСАНДРОВНА УС^{***}**

** кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры экономики и бизнес-администрирования Сумского государственного университета, ул. Р.-Корсакова, 2, г. Сумы, 40007, Украина, тел.: 00-380-542-332223, e-mail: yulijachortok@gmail.com*

*** кандидат экономических наук, старший преподаватель кафедры экономики и бизнес-администрирования Сумского государственного университета, ул. Р.-Корсакова, 2, г. Сумы, 40007, Украина, тел.: 00-380-542-332223, e-mail: tetyana.pimonenko@gmail.com*

**** студент Учебно-научного института финансов, экономики и менеджмента имени Олега Балацкого Сумского государственного университета, ул. Р.-Корсакова, 2, г. Сумы, 40007, Украина, тел.: 00-380-542-332223, e-mail: yanochkaus@gmail.com*

Постепенный переход к Четвертой промышленной революции приводит к возникновению новых форм ведения бизнеса. В статье рассмотрены особенности Четвертой промышленной революции как движущей силы развития мировой экономики и экономики Украины. На основе оценки основных тенденций развития мировой экономической системы предложены возможные направления развития бизнеса для украинских предпринимателей. Ведь именно они наиболее эффективно адаптируются к изменяющимся условиям, имея возможность маневрировать на рынке. Анализ особенностей ведения малого бизнеса позволил выделить преимущества организации ведения бизнеса в Европе, недостатки в Украине. Так, по результатам опроса можно утверждать о формировании положительных тенденций в области развития бизнеса в Украине, в частности формировании инфраструктуры поддержки и развития, упрощении процедуры его регистрации, улучшении отношений с контролирующими органами и пр.

Ключевые слова: бизнес, интернет, предпринимательство, развитие, революция.

*Mechanism of Economic Regulation, 2016, No 4, 138–144
ISSN 1726-8699 (print)*

**Prospects for the Development of Small Business in Ukraine Under the Fourth Industrial
Revolution on the Experience of the EU**

**YULIIA V. CHORTOK^{*},
TETIANA V. PIMONENKO^{**},
YANA O. US^{***}**

* C.Sc. (Economics), Associate Professor, Department of Economics and Business-Administration, Sumy State University, R.-Korsakova Street, 2, Sumy, 40007, Ukraine, phone: 00-380-542-332223, e-mail: yulijachortok@gmail.com

** C.Sc. (Economics), Senior Lecture, Department of Economics and Business-Administration, Sumy State University, R.-Korsakova Street, 2, Sumy, 40007, Ukraine, phone: 00-380-542-332223, e-mail: tetyana.pimonenko@gmail.com

*** student of Balatsky Academic and Scientific Institute of Finance, Economics and Management Sumy State University, R.-Korsakova Street, 2, Sumy, 40007, Ukraine, phone: 00-380-542-332223, e-mail: yanochkaus@gmail.com

Manuscript received 01 November 2016

Gradual transition to the Fourth Industrial Revolution causes the emergence of new business forms. The article discusses the features of the Fourth Industrial Revolution as the driving force of the world economy and the economy of Ukraine. Possible directions of business development for the Ukrainian businessmen are offered. Based on the assessment of the main trends of the world economic system development. After all, they most effectively adapt to changing conditions, being able to maneuver in the market. Analysis of small business features allowed to highlight the benefits of doing business in Europe, its disadvantages in Ukraine. Thus, according to the survey results it can be stated on the formation of positive trends in the field of business development in Ukraine, in particular, the formation of an infrastructure of entrepreneurship support and development, simplification of registration procedures, improvement of relations with regulatory authorities and so on.

Keywords: business, development, entrepreneurship, Internet, revolution.

JEL Codes: O30, L26, N14, N84

Figures: 1; References: 9

Language of the article: Ukrainian

References

1. Baklan, A. (2016), "SME dissatisfied with situation, but optimistic – research", <http://platforma-msb.org/msb-nezadovolenyj-sytuatsiyeyu-ale-nalashтовanyj-optimistychno-doslidzhennya/> (In Ukrainian).
2. "Small business: international experience" (2016), <http://www.remzavod.biz/e9.html>. (In Ukrainian)
3. Melnyk, L. H. (2016), "The fourth industrial revolution: preconditions and content", *Aktualni problemy ekonomiky*, 9, 26–30. (In Russian).
4. Mykhailov, O. M. (2016), "Industry 4.0 – 4 Industrial Revolution", http://appau.org.ua/Indusrtly_4-0-4_Industry_revolution (In Ukrainian).
5. Romanska, O. (2016), "What support entrepreneurs expect?", <http://platforma-msb.org/yaku-pidtrymku-ochikuyut-pidpryyemtsi/> (In Ukrainian).
6. Strykun, H. (2016), "The biggest barrier to business development – corruption, limited financial resources and the tax burden", <http://platforma-msb.org/najbilshi-perepony-dlya-rozvytku-biznesu-koruptsiya-obmezheni-finansovi-resursy-ta-podatkovyj-tysk/> (In Ukrainian).
7. "Third Industrial Revolution" (2012), <http://ipress.ua/mainmedia/tretya-promyslova-revoljutsiya-1235.html> (In Ukrainian).
8. "The fourth industrial revolution: 9 citations from Davos" (2016), <https://robo-hunter.com/news/chetvertaya-promishlennaya-revoljutsiya-9-citat-iz-davosa> (In Russian).
9. "The fourth industrial revolution: the Internet of things, the circular economy and block chain" (2016), <http://www.furfur.me/furfur/changes/changes/216447-4-ava-promyshlennaya-revoljutsiya> (In Russian).